

บทบรรณาธิการ

ก่อนหน้าทีวารสารศิลปศาสตร์ฉบับนี้จะอยู่ในมือของทุกท่านในหมู่กองบรรณาธิการได้ร่วมกันปรึกษาและวางธีม (theme) หลักของวารสารในช่วงที่สังคมไทยกำลังช่วงชิงพื้นที่และใช้พื้นที่ที่แผ่ไปด้วยสัญลักษณ์ทางการเมืองอย่างเข้มข้น ดังนั้น วารสารฉบับนี้จึงเป็นเสมือนปฏิกิริยาต่อปรากฏการณ์ทางสังคมการเมืองที่เกิดขึ้น และต้องการให้สังคมตระหนักถึงปัญหาเรื่องพื้นที่ไปในขณะเดียวกัน

ส่วนในแง่บทความต่างๆ นั้นมีเป้าหมายเพื่อจะเปิดให้เห็นมิติของ "พื้นที่" (space) และเป็นพื้นที่ของการรวบรวมพื้นที่ในความหมายอันหลากหลายของศาสตร์สาขาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และภาษาศาสตร์โดยมีบทความจำนวน 7 เรื่อง และบทปริทัศน์หนังสือจำนวน 1 เรื่อง โดยได้ลำดับบทความให้เริ่มจากพื้นที่ในซีกโลกตะวันตกก่อน จากนั้นจึงค่อยขยับเข้าสู่พื้นที่ในซีกโลกตะวันออก และในท้ายที่สุดมาจบลงที่พื้นที่ของประเทศไทย ที่ลำดับบทความเช่นนี้ไม่ได้มีนัยอะไร

บทความแรกเป็นของศุภวิทย์ ถาวรบุตร ซึ่งนำเสนอระชาคณิตแบบยุคลิด ซึ่งยุคลิดเป็นผู้คิดค้นเมื่อกว่าสองพันปีก่อน บทความนี้ไม่เพียงกะเทาะความซับซ้อนของเทศะหรือปริภูมิ (space) ทางคณิตศาสตร์ของยุคลิดในสมัยกรีกเพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นบทความทางด้านประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาทางคณิตศาสตร์ที่มีอยู่น้อยชิ้นในเมืองไทย และแสดงให้เห็นว่าความสนใจเรื่องมิติเชิงพื้นที่มีรากฐานที่พัฒนามาอย่างยาวนาน

บทความเรื่องที่สองเป็นของจุฬาร เอื้อรักสกุล นำเสนอภูมิหลังของการบูรณาการยุโรป ถึงจะไม่ได้เป็นพื้นที่ในเชิงนามธรรมนักก็ตาม แต่บทความนี้ก็สะท้อนให้เห็นถึงการสร้างพื้นที่ความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของยุโรปที่เกาะเกี่ยวกันด้วยผลประโยชน์อย่างน่าสนใจ ซึ่งทำให้คิดถึงภูมิหลังของการสร้างกลุ่มเศรษฐกิจประชาคมอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้นในเร็ววันนี้

บทความของธรริตา อินทนาม ได้นำเสนอปัญหาของการสร้างอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่ของชาวแอฟริกันอเมริกันจากวรรณกรรมเรื่อง *Song of Solomon* ที่แต่งโดยโทนี มอร์สัน ผ่านตัวละครสำคัญของเรื่องสองคนคือมาคอน เดด และกีตาร์ ที่เป็นตัวแทนโลกอุดมคติของคนขาว และโลกอุดมคติของคนผิวสี โดยพื้นที่ทางตอนเหนือของอเมริกานั้นเป็น

ตัวแทนของความเป็นตะวันตก ความทันสมัย และความเป็นวิทยาศาสตร์ ส่วนพื้นที่ทางตอนใต้กลับเป็นตัวแทนของแอฟริกัน ความล้าสมัย และความคิดในเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งตัวละครทั้งสองได้เดินทางข้ามพื้นที่ของทั้งสองฝ่าย ทำให้เห็นถึงประเด็นสำคัญคือ สถานที่ (place) นั้นมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับพื้นที่ทางความหมาย (ideological space) เพราะสถานที่แห่งหนึ่งนั้นได้บรรจุไปด้วยความหมายทั้งในเชิงสังคมและวัฒนธรรม

บทความของวิป วิญญูรัตน์ เป็นบทความสั้นๆ ที่นำเสนอเรื่องราวชีวิตของแอน ลิสเตอร์ ผู้ซึ่งเป็นเลสเบี้ยนหรือผู้หญิงรักผู้หญิงที่มีชีวิตอยู่ในอังกฤษเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งในขณะนั้นสังคมยังไม่เปิดกว้างมากนักกับผู้ที่รักเพศเดียวกัน ทำให้พื้นที่ชีวิตของแอน ลิสเตอร์ นั้นถูกจำกัดอยู่เฉพาะในบ้านที่กินส่วนตัวของเธอและคนใกล้ชิดเท่านั้น ส่วนชีวิตจริงในพื้นที่สาธารณะเธอจำเป็นต้องปกปิดเรื่องส่วนตัวของเธอเอาไว้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและธุรกิจ ถึงจะฟังเป็นเรื่องธรรมดาที่คนที่รักร่วมเพศในปัจจุบันหลายคนก็ยังต้องปกปิดและกระทำไม่ต่างจากแอน ลิสเตอร์ มากนัก แต่จุดที่น่าสนใจของบทความนี้ก็ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่นั้นเป็นเรื่องที่ปัจเจกบุคคลสามารถสร้างให้กับตนเอง แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่ก็ปัจเจกก็เกิดขึ้นจากการอบของสังคมเป็นผู้กำหนด

บทความของจุฬาลักษณ์ ปลื้มปัญญา คงเป็นบทความที่สะท้อนภาพของสังคมไทยได้ดีในระดับหนึ่ง กล่าวคือ บทความนี้ได้นำเสนอปริณิณาสารณะที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์จีนสมัยปลายราชวงศ์ชิง ซึ่งเป็นช่วงที่ตะวันตกได้เข้ามาอิทธิพลต่อสื่อของจีนอย่างสูง ทำให้ปัญญาชนชาวจีนสามารถใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าของสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ เป็นเครื่องมือในการสร้างพื้นที่สาธารณะและเผยแพร่ความคิด นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างกันระหว่างพื้นที่สาธารณะของยุโรปกับจีนที่ตั้งอยู่บนฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

บทความของอุดมลักษณ์ ยุ่นตระกูล เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ที่ย่อยลงมา เป็นบทความอีกครั้งหนึ่ง บทความนี้หยิบยกพิพิธภัณฑสถานในจังหวัดลำพูน จำนวน 4 แห่งมาศึกษา โดยใช้ให้เห็นถึงการรับรู้ต่ออดีตที่มีความซับซ้อนที่ปรากฏในพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งทำให้พิพิธภัณฑสถานไม่ได้เป็นเพียงสถานที่จัดแสดงสิ่งของเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่นำเสนอตัวตนของลำพูนและพื้นที่ของการต่อสู้การปะทะกันระหว่างประวัติศาสตร์/สำนักท้องถิ่นกับประวัติศาสตร์ชาติ/ส่วนกลาง นอกจากนี้แล้ว พิพิธภัณฑสถานยังเป็นพื้นที่ของการเมือง นโยบายของ

รัฐ และกลุ่มชาติพันธุ์อีกด้วย อาจกล่าวได้ว่า บทความนี้เป็นบทความทางด้านพิพิธภัณฑ์ศึกษา (museumology) ในแนววิพากษ์ที่น่าอ่านอย่างยิ่ง

บทความของไพโรจน์ คงทวีศักดิ์ ได้นำเสนอเรื่องราวชีวิตของชาวอาข่าที่เข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในเมืองเชียงใหม่ โดยมีอาชีพหนึ่งค้าขายสินค้าหัตถกรรมด้วยการเดินเร่ขายสินค้าที่เชียงใหม่ในท่บาซาร์ ถึงชาวอาข่าเร่ขายจะเป็นสัญลักษณ์ของในท่บาซาร์ก็ตาม แต่ในท่บาซาร์ก็เป็นพื้นที่ที่มีการต่อรองและช่วงชิงอำนาจของคนหลายกลุ่มที่เข้ามาแสวงหารายได้ทำให้เกิดความขัดแย้งในการช่วงชิงพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มชาวอาข่าผู้มีทุนน้อยและเข้ามาที่หลังคนกลุ่มอื่น ทำให้ชาวอาข่าได้ใช้ร่างกายเป็นพื้นที่อย่างหนึ่งเพื่อขายสินค้า แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่บนร่างกายของชาวอาข่าก็สร้างความเป็นอื่นของตนเองให้ปรากฏชัดบนพื้นที่ในท่บาซาร์ ถึงอย่างนั้นความเป็นอื่นนี้เองกลับเป็นพื้นที่ที่ยึดหยุ่นหรือเป็นพื้นที่ที่สาม (thirdspace) ที่ชาวอาข่าสามารถใช้เป็นช่องทางในการทำมาหากินและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเมืองได้ อาจกล่าวได้ว่าบทความเรื่องนี้ทำให้เรามองมิติของพื้นที่ในมุมมองที่กว้างขึ้น และการนิยามความหมายของพื้นที่ยังเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากฝ่ายผู้กระทำและผู้ถูกกระทำในเวลาเดียวกันอีกด้วย

เมื่ออ่านบทความต่างๆ ทั้งหมดจะเห็นได้ว่าคำว่า space ถูกแปลมาใช้ในภาษาไทยที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นคำว่า เทศะ ปริภูมิ หรือพื้นที่ ก็ตาม สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเป็นเพราะคำว่า space มีความสัมพันธ์อย่างมากกับคำอีกคำหนึ่งที่สำคัญคือ time หรือ “กาละ” ซึ่งมีความสัมพันธ์ผันแปรกับพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง จนอาจนับรมเวลมาเป็นมิติหนึ่งของพื้นที่ (spacetime) ได้เช่นกัน ดังนั้น การพิจารณาบทความต่างๆ ในวารสารศิลปศาสตร์เล่มนี้ ผู้อ่านจึงต้องทำความเข้าใจพลวัตของ “time and space” หรือ “กาละและเทศะ” ควบคู่กันไปด้วยจึงจะช่วยให้เห็นประเด็นต่างๆ ในบทความชัดเจนยิ่งขึ้น

พิพัฒน์ กระแจะจันทร์

บรรณาธิการ

ท่ามกลางสายฝน คืนหนึ่ง ในเชียงใหม่